

KULTŪRA

MENAS LITERATŪRA MOKSLAS

Nebeperkeičiama

Nei keista, nei ką, jeigu žmogus, nu gyvenęs daugiau nei pusę savo gyvenimo, staiga supranta, kad nebeturi *aktyviai bendrauti* (šis žodis aprėpia ne tik visokiausius vakarėlius ir renginius, bet ir apskritai plepalus apie viską ir apie nieką, žinoma, ir karštas deklaracijas apie žodžio laisvę ir nelaisvę, žmogaus teises ir laisves, engimo ir diskriminavimo niekšingumą, o taipogi – teisingų politinių pažiūrų dorybę). Kam visa tai, jei saulės šviesa, rytinės rasos lašas ir ką tik prasiskleidęs bijūno žiedas nusveria visus mūsų plepalus ir palieka juos kažki kur už laiko ribų?

Kam mums kalba, jei nebeturime ką pasakyti? Kam mums žodžiai, kurie neišsikūnija, o naikina mūsų kūniškumą? Kam mums melodijos, jeigu jos tik mėgdžioja praėjusių laikų didybę, o pačios nesukuria nieko naujo?

Kodėl mūsų gimtosios kalbos įsisavinimas darosi vis skurdesnis? Kodėl senka jos gylys, lyg upės vaga, apnuoginanti Leviatano griaučius?

O gal taip buvo visada? Gal toks visų mažųjų kalbų likimas – būti gožiamoms didžialkalbių? Ar gali būti, kad staiga suvoksi, kad ji – tik pagalbinė, kad jau nebeatsimeni daugelio žodžių, ypač tų, retesnių, iš raštų, iš knygų, iš mokyklinių rašinių...

Ne, aš tokios akimirkos nelaukiu ir esu tikra, kad nesulauksiu. Nes esu vienas iš tų dinosauro, kuriems kalba yra viskas. Širdis, siela, gyvybė, gyvenimo pilnatvė, valstybingumo pamatas ir sapnų metafizika. Ir jau seniai suvokiau, kad jokia didžialkalbė jos nebeperkeičia – per vėlu, lietuvių kalba jau suleido į mane savo šaknis, jos perėjo kiaurai kaulus ir nervų siūlelius, kraujas neša jos deguonį mano gyslomis, o prisiminimai klojasi atminty šviesiais ir tamsiais lietuviškomis balsėmis skambančiais dirvožemio sluoksniais.

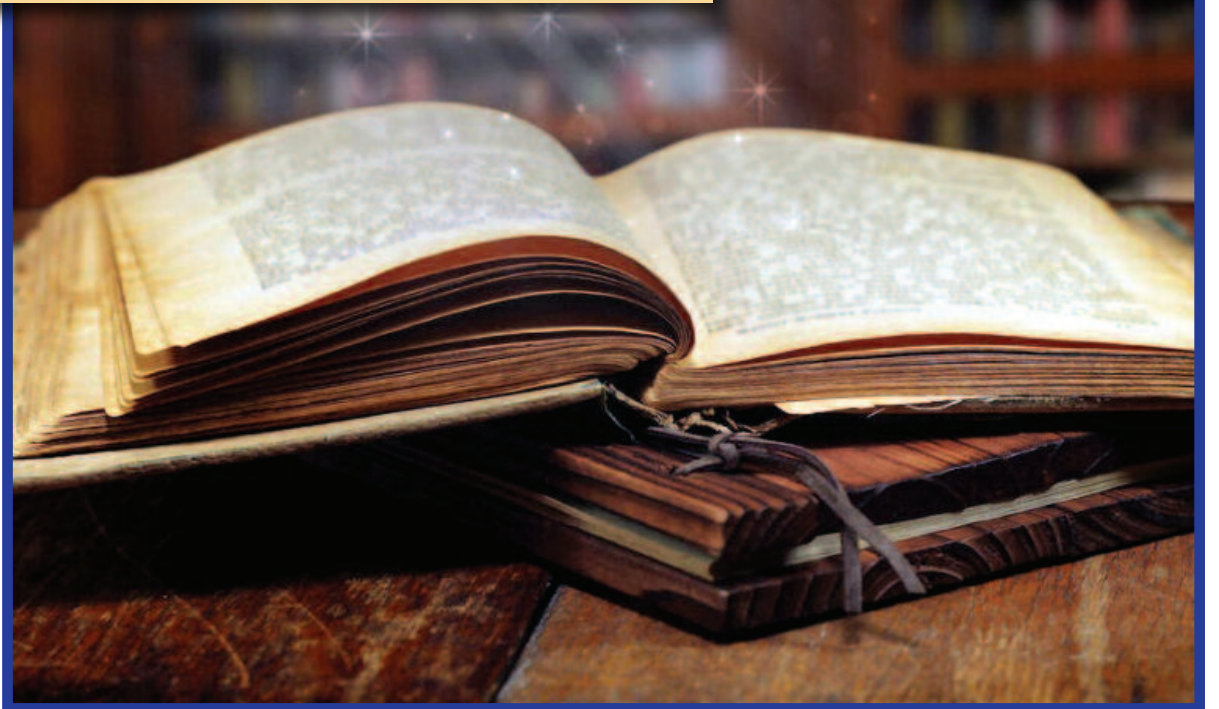
Mitiniai ir archajiniai sluoksniai, barokiniai ir gotikiniai, raudų ir epitafijų sąskambiais, prakeiksmo ir atleidimo šaukiantis. Apkabinus gyvą pasaulio medį, jungiantį požemius, žemę ir dangų.

Prisimenu ne vieną anapus išėjusį kolegą rašytoją – ir tik dabar suvoki, kokią kalbos gelmę, kokį savitą kalbėjimą jie išsinešė su savimi. Jonas Strielkūnas, Juozas Aputis, Petras Dirgėla, Rimantas Šavelis, Romualdas Granauskas... Knygos vertę jie dažnai apibrėždavo pirmiausia per kalbą. Jeigu autorius nemoka tapyti žodžiais ir sukurti ne regimą, o nujaučiamą, elektrinį, perveriantį knygos lauką, tai toks jis ir rašytojas...

Didžio tapytojo kūrinys švyti šviesa. Teplioriaus paveiksle niekas nešvyti. Ten tik siužetas. Arba ir to nėra. Bet daugeliui to užtekdamo – ir užtenka – visais laikais.

Ir negali jų smerkti ar iš jų šaipytis. Nes švytinčios erdvės yra skaudžios. Žmogus, norėdamas būti laimingas, visados stengsis jų išvengti.

Renata Šerelytė

efoto.lt nuotr.

Gimtoji kalba

*Gimtuųjų žodžių apkabintas,
Aš gyvas kalboje.*

*Sakau: esi man, kaip žibintas
Pasaulio tamsoje.*

*Kas moka žodį – randa kelią
Visur ir visada.*

*Sakau: lietuviška knygelė –
Kaip neregiui lazda.*

*Kalba gimtoji – kasdieninė
Tu – duona mums esi,*

*Kai tariam: motina, gimtinė,
Dangus – ir mes visi.*

Justinas Marcinkevičius

MRF
MEDIJŲ RĒMIMO FONDAS

Medijų rėmimo fondas 2026 m. suteikė 21 000 Eur paremti projektą: *DRAUGAS* laikraščio diasporos žiniasklaida.

Šio šeštadienio Kultūros turinys

1-as psl. Renata Šerelytė. Nebeperkeičiama • 2-as psl. Leonas Peleckis-Kaktavičius. Laimė, kad ne tik Sąjūdžio tribūnas (Arvydas Juozaitis) • 4-as psl. Astrida Petraitytė. Proga pažinti Vincentą Slendzinskį • 5-as psl. Algis Vaškevičius. Lietuviška estrada, kuri nepamiršta iki šiol • 6-as psl. Stanislovas Abromavičius. Poetės Dianos Glemžaitės ir jos giminės istorija • 7-as psl. Aldona Ruseckaitė. Pokalbiai: minia, santuokos, sula. Ištrauka iš fikcijų romano • 8-as psl. Vincentas Slendzinskis (tęsinys)

Kitame numeryje: Metų prozos knygų penketukas: Indrės Motiejūnaitės „Mūsų miestelis“
• Tinginės dienoraštis. Balandis

RAŠYTOJO UŽRAŠAI

Laimė, kad ne tik Sąjūdžio tribūnas

Leonas Peleckis-Kaktavičius

Visada maloniai nuteikia Arvydo Juozaičio laiš-
kai. Ypač tie, kuriuose jis primena daug Lietu-
vai nusipelnčius, tačiau kažkiek primirštus kū-
rėjus. Kas be ko, jį jaudina ir aktualijos, ypač tos, ku-
rios atsidūrusios realiame pavojuje, o ir dabartį įam-
žinančios asmenybės.

Kada jis tam suranda laiko, galima tik spėlioti.
Ypač, kai žinai, jog jau senokai kasdienybė užimta ne-
eiliniam sumanymui – knygoms apie tikrą Sąjūdžio is-
toriją. Išleidęs pirmąją dalį, jos autorius dirba prie ant-
rosios. O artimiausiuose planuose dar ir naujos dra-
mos, šįkart – apie Adomą Mickevičių, Vincą Mykolaitį-
Putiną.

Jūsų dėmesiui – tai, ką įvairiais metais pavyko už-
fiksuoti, pakalbinus šį talentingą kūrėją ir bičiulį – Bal-
tijos asamblėjos, J. Keliuočio, V. Kudirkos, L. Rėzos, I.
Simonaitytės, „Varpų“, Vaižganto premijų laureatą,
taipogi ištraukos iš kelių jo laiškų.

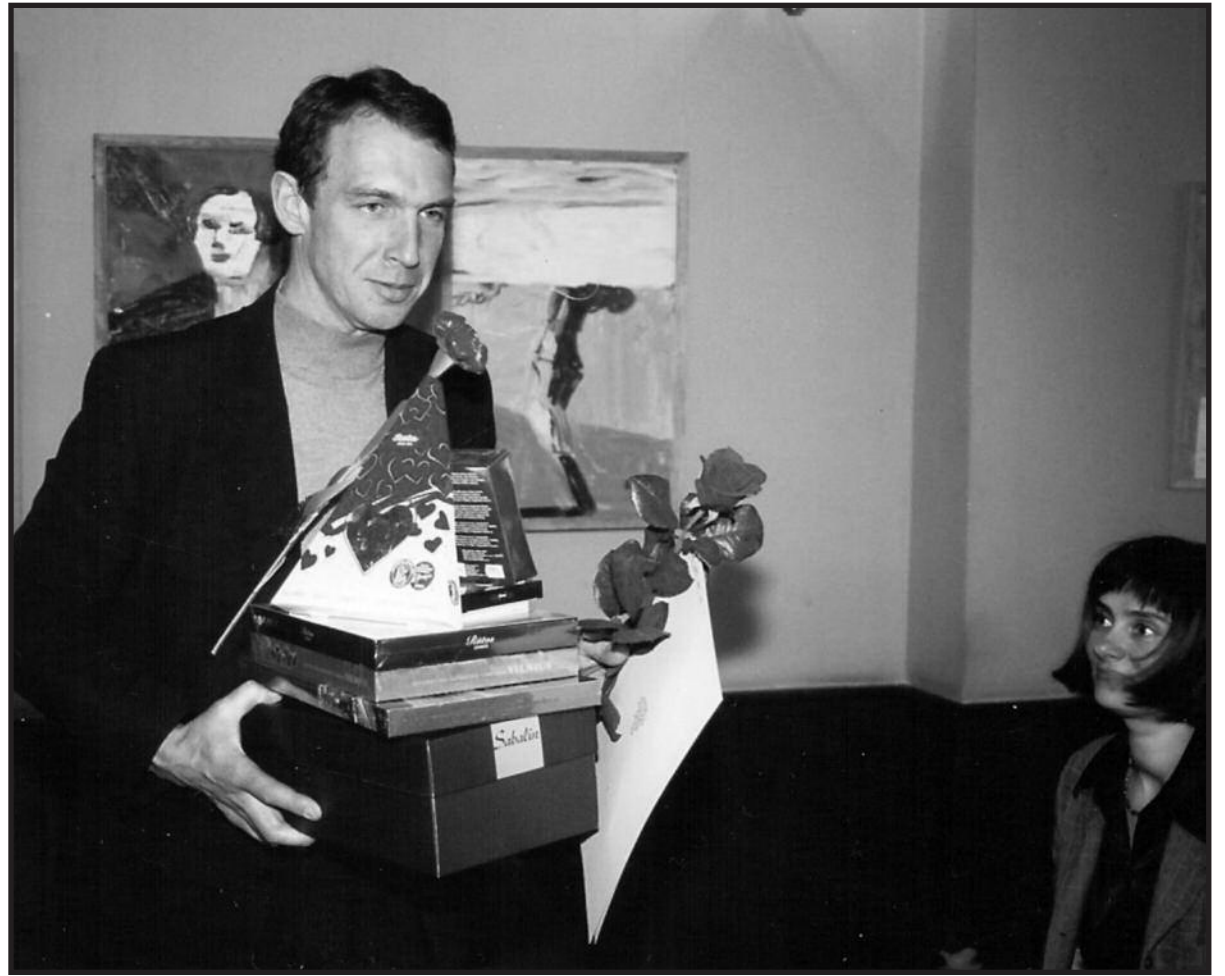
I

Kai pradedi gilintis į Jūsų biografiją, kažkiek net su-
trinki: olimpinis prizinininkas ir filosofijos daktaras, Sąjūdžio
tribūnas ir ministro pirmininko patarėjas, aukštosios mo-
kyklos dėstytojas, rašytojas, diplomatas, Tautinio olimpi-
nio komiteto viceprezidentas ir... Ir visur – neatsitiktinis,
svarbus, įdomus. Kaip pasakojo Algimantas Baltakis, ry-
tinis bėgimas tarp Vilniaus pušynų neretai užsibaigdavo ar-
bato gėrimu šeštą valandą jo bute, nes poeto namuose jau
degdavo žiburys. Regis, sportas ir šiandien padeda pradėti
naują dieną?

Sunku atsakyti į šį erdvų klausimą, tad pabrėšiu
tik štai ką – Sąjūdį. Sąjūdis buvo daugelio gyvenimo
viršūnė. Viršūnių viršūnė, o mano laimė – kad buvau
ne tik Sąjūdžio tribūnas. Pirmąją vasarą, pirmus tris
lemiamus 1988 metų mėnesius, kaip patyriau, buvau
laikytas judėjimo ideologu. Tai dėl paprastos prie-
žasties – balandžio mėnesį perskaityto viešo prane-
šimo „Politinė kultūra ir Lietuva“. Pranešimo teks-
tas buvo padaugintas, įtariu, koku šimto tūkstančių
egzempliorių tiražu, perskaitytas per „Amerikos bal-
są“ (Romo Sakadolosko balsu). O tai reiškė, kad, kur
bepasirodydavau, būdavau pasitinkamas kaip „bal-
landžio tezių“ autorius. Iki pat Steigiamojo suva-
žiavimo (spalio pabaigoje) kitos ideologijos Sąjūdis
neturėjo. Nebent ideologija galima laikyti ir tarpines
tezes – „Sąjūdžio žinių“ koncepcija, kuri paskelbta
šio laikraščio trisdešimt trečiajame numeryje. Ant-
ra, buvau ir „Sąjūdžio žinių“ redaktorius-leidėjas, o
tos vasaros „Sąjūdžio žinios“ – tai ir pats judėjimas,
ne vien žinios. Jeigu tik ilgiau užtrukdavo numerio
išleidimas, jau ir suaidėdavo bausis nerimas visoje
Lietuvoje: „Nejaugi jau užsmaugė?“ Žodžiu, tą vasarą,
kol Sąjūdis neturėjo jokio oficialaus adreso, kol
apie jį nebuvo jokios viešos informacijos (tik vienas
kitas atsargus pabaksnojimas komunistinėje spau-
doje ir nieko, o nieko per LTV ir radiją), nuolatinė
būstinė, veikianti dieną, buvo žinoma visiems Lie-
tuvos pirmieviams – Lenktoji gatvė, 69. Vilniuje, Žvė-
ryne. Sakau tai tarsi girdamasis? Ką gi, žmogus yra
nuodėminga būtybė, o ir šis mūsų pokalbis – savos
rūšies savignyra. Tačiau mane nuolat juokina da-
bartinių istorijos rašytojų „aklumas“ – tarsi tyčia ne-
norima matyti, kaip veikė pirmųjų mėnesių orga-
nizacija. Ir kai net to meto kovos draugai, rašydami
istoriją, nutyli „Lenktosios 69 fenomeną“, – rankos
nusvyra. Taip klijuojama nauja mitologija, o Lietu-
vos vaduotojų – jau legionas.

Žinant įvairiapusių gabumus, pasiekimus, gana neti-
kėtos atrodo ekonomikos mokslų studijos. Kas jas apsprendė?
Na ir, žinoma, kokį pėdsaką paliko?

Labai paprastas gyvenimo aplinkybių diktatas.
Būčiau stojęs į Vilniaus universiteto Fizikos fakul-
tetą, labai norėjau studijuoti astrofiziką. Bet spres-
ti reikėjo to meto tikslo – Olimpiinių žaidynių Mont-
realyje – fone. Mokyti ekonomikos mokslų fakulte-

Arvydas Juozaitis – tik tituluotas literatūrinės „Varpų“ premijos laureatu. Lietuvos rašytojų sąjungos klubas, 2004 m. balandžio 22 d.

te (Pramonės ekonomikos) tuo metu buvo gana leng-
va. Be to, man padėjo ir dekanas su prodekanu, ypač
pastarasis, doc. Jonas Grigoras, leidę sudaryti indi-
vidualų mokymosi planą. Ir vis vien olimpiniais me-
tais teko išeiti akademinių atostogų.

**Filosofija, be abejonės, tai, be ko Arvydą Juozaitį sun-
ku įsivaizduoti. Kada ir kokiom aplinkybėm ji teikėsi Patį
susirasti?**

Po Olimpiinių žaidynių grįžti į ekonomiką? Ne, ne.
Ir tada atėjo į pagalbą filosofija. Yra ir konkretus kal-
tininkas, išniręs iš už kampo – dėstytojas Ipolitas Le-
das. Žmogus – vaikščiojanti legenda, Sokratas so-
cializmo koridoriuose. Jis niekada nieko nebuvo
parašęs, nors to meto aukštosios mokyklos dėstyto-
jas („marksistas“) tai privalėdavo daryti. Dėstė vi-
siems privalomą dialektinio ir istorinio materializ-
mo kursą, tačiau kaip dėstė ir ko mokė! Per jo pas-
kaitas-pokalbius supratau baisų dalyką: mintis gali
paaikškinti viską. Ir dar daugiau – ji gali valdyti vis-
ką. Mintis – tai fizikos dėsnis, tai Dievas. Mane ir da-
bar gaivina tas atradimas. Po pirmojo atradimo at-
ėjo ir antrasis – Eugenijus Meškauskas, kuris buvo
filosofijos legenda Vilniaus universitete. Jis skaitė vie-
šas paskaitas aspirantams, lankyti jas galėjo bet kas.
Tapau godžiu klausytoju. Būdamas vedėju Filoso-
fijos katedroje, o ne Marksizmo katedroje (ko jis vie-
nas ir pasiekė!), šis prieškarinio laikų kairysis globo-
jo ir augino tokius kaip I. Ledas. Žodžiu, „susirgau“
visam gyvenimui.

**Jau istorija tapo rašiniai pogrindinei spaudai, vieša ak-
cija, parengus tekstą „Politinė kultūra ir Lietuva“, kalba Ka-
tedros aikštėje, iškeliant Gedimino bokšte Lietuvos Trispalvę.
Prisimenant tuos lemtingus Lietuvai metus po trijų de-
šimtmečių, turbūt jau galite pasakyti, kas tapo svarbiau-
siu akstinu atsidurti tų ypatingų tautai įvykių epicentre –
įdiegtas patriotizmas šeimoje, studijuojant sutiktos asme-
nybės, knygos, kokias anuo met galėjai gauti tik iš rankų į
rankas, ar tiesiog savaime atėjęs suvokimas, jog tikrasis gy-
venimo kelias kitas?**

Viską nulėmė šeima. Atsimenu, kaip dvylikos me-
tų mamos ir tėvo dėka supratau, kad esame okupuoti.
Taip „stuktelėjo“ per galvą, kad gatvėse ėmiau žvai-
ruoti į praeivius, kurie drįsta šypsotis. Jeigu mes oku-
puoti, tad kodėl lietuviai juokiasi? Tokia mintis
buvo logiška, bet absurdiška. Maždaug tuo metu ra-

dau (po tėvo ar mamos pagalba, neprisimenu) ke-
letą laiškų iš Amerikos, atspausdintų mašinėle ir
mums keistuose vokuose. Jie buvo siunčiami iš Či-
kagos kažkokio Budaičio ir rašomi į miestelį Kau-
no rajone. Pasirašyti buvo labai keistai – „jūsų teta
Budaitis“, nors, perskaitęs vieną iš jų, išsyk pa-
mačiau, kad rašo vyras ir labai artimas mūsų še-
mai vyras. Išvardyti buvo siuntiniai, kuris juos
siunčia mums, jų turinys. Ką gi, tėvai išbarė už sa-
vivaliavimą, tačiau buvo priversti paaikškinti: „Tai
tavo senelis Jonas Juozaitis“. Ir tada bakstelėta no-
simi į anksčiau nepaaikškinamus reiškinius: kodėl
mes gražiau rengiamės negu kaimynai, kodėl tur-
ime lengvąjį automobilį? O dar mama paaikškino,
kad ji, Veiverytė iš Veiverių, yra iš tų vietų, kur
prieš okupantus ilgiausiai kariavo partizanas Juo-
zas Lukša-Daumantas. Lyg mačiusi jį ar jo šešėlį.
Žodžiu, manyje per kelis mėnesius buvo įkurtas lau-
žas, kuris neužgesa ir niekad neužges. O tas faktas,
kad tėvai neleido sau net svarstyti galimybę apie
stojimą į komunistų partiją (kaip darė daugelis lie-
tuvių, vadovaudamiesi net argumentu, jog „to rei-
kia Lietuvai“) – tik kaitino pasididžiavimą, kad esu
ir liksiu tikras lietuvis.

**Artimiausi bendraminčiai, bendražygiai šiandien tu-
lujami signatarų vardais. Kodėl vis dėlto Jūsų nėra tarp
jų?**

Aš neįsivaizdavau savęs jokioje partijoje, jokioje
valdžioje. Sukurti – taip, bet dalyvauti – ne. Komp-
romisą padariau tik vieną kartą, kai į valdžią vis
dėlto įkėliau vieną koją, tapdamas Algirdo Bra-
zausko, tuo metu grįžusio į valdžią (po presiden-
tavimo), patarėju. Premjero politinis patarėjas – tai
buvo reali valdžia, kurią panaudojau įtakodamas
kultūros ir švietimo reikalus Lietuvoje. Ko pasi-
ekiau – kitas klausimas.

**Plačiai nuskambėjusi istorija apie „istorinę klaidą“.
Ar ir šiandien esate tos pačios nuomonės?**

Istorinė klaida ir buvo istorinė klaida – be jokių
kabučių. Reikėjo šitai pasakyti laiku ir į akis. Rei-
kėjo tai pasakyti iš tų aukštumų, kuriose man tuo-
met buvo lemta būti. Matyt, ne veltui. Ledas pasė-
jo minties visagalybės sėklą.

Nukelta į 3 psl.

Atkelta iš 2 psl.

Buvote pirmasis „Sąjūdžio žinių“ redaktorius, vienas iš „Šiaurės Atėnų“ ir „Naujosios Romuvos“ steigėjų, redaktorių bei leidėjų. Paskui pasirodė publicistikos ir grožinės literatūros knygos, teatruose pastatyta bene dešimt pjesių, esate libreto roko operai „Kalanta“, dokumentinio filmo apie Tėvą Stanislovą scenarijaus autorius ir kūrėjas. Visa ši kūryba, be abejo, nusipelnė visapusiškesnio įvertinimo nei viena kita recenzija spaudoje, nes turi savo, *juozaitišką*, stilių ir kvapą. Kas Jums kūryba?

Kūryba yra niekas, ir jos niekas nepateisintų, jeigu ji nemokytų žmogaus matyti dieviškojo pasaulio grožio. Atleiskite, kad negaliu atsakyti kitaip į šį labai sudėtingą klausimą.

Kada, kokiom aplinkybėm prasidėjo rašytojo biografija?

Yra keli kūrybos šaltiniai. Pirmasis – laiškai mamai. Jų parašiau daug, kartais rašydavau kelis kartus per dieną. Rašydavau sunkiausio fizinio krūvio metais, dažniausiai „sėdėdamas“ Rusijoje, sporto stovyklose. Kitas šaltinis – tas pats „minties visagalybės“ pojūtis. Trečiasis – apsakymas „Atskalūnas“, kurį parašiau ir nunešiau į „Literatūrą ir meną“ tą 1990 metų mėnesį, kai beveik visi manieji Sąjūdžio draugai susėdo į Aukščiausiosios Tarybos deputatų kėdes ir tapo „signatarais“. Matote, šis kelias turi net garbės, šlovės ir finansinius ekvivalentus, kurių atsisakiau.

Ką Pats iš tų daugiau kaip dvidešimties knygų išskirtumėte ir kodėl?

Deja, išskirti negaliu nė vienos. Kiekviena jų – laiko ir energijos, skiriamos tam metui, gumulėlis.

Dramaturgija – ypatingas žanras. Regis, pastaraisiais metais Jums ypač palankus. Kas tapo postūmiu tokiai kūrybai?

Dramaturgija man lengviausiai „eina“. Girdžiu savyje kalbant herojus, girdžiu juos šaukiant ir ginčijantis. Kartais prisimenu, kaip mama kalbėdavosi virtuvėje. Įeidamas rasdavau ją kažką aiškinant puodams. Jai reikėdavo pašnekovo net verdant pietus ar vakarienę.

Atrodo, gyvenime būta ir sunkesnių dienų. Pamenu, prieš gerą dešimtmetį ieškojot paskaitų net Šiaulių universitete. Kai apie tai pasakiau rektoriui Vincui Lauručiu, jis labai apsidžiaugė, kad Šiauliai turės šalia tokį žmogų. Tiesa, taip į mūsų miestą ir neatvažiuote...

Kas mes būtume be sunkių dienų? Popierėliai, vėjo pustomi. Šiaulių universitetas man visuomet buvo labai patrauklus, paslaptingas. Dar prieš penkerius metus, artėjant naujiems rektoriaus rinkimams, universiteto vyrai subūrė komandą, kuri važinėjo pas mane į Rygą ir ruošė platformą tapti Jūsų universiteto rektoriumi. Žinoma, tai buvo iš anksto pasmerktas bandymas, bet geriems vyrams negalėjau išslyk pasakyti „ne“.

Sujaudino žodžiai, atsiųsti el. paštu, kai jubiliejaus išvakarėse atsiunčiau „Muzikinius debesis“: „Išklausęs Jūsų atsiųstą muzikos kūrinių, daug ką supratau“. Ką vis dėlto supratote?

Muzikos supratimas – tai būties akimirktiesios pagava. Vienu metu jaudina viena muzika, kitu metu – kita. Nes labai skiriasi mūsų vidinė būseną, kai muzika nuskamba. Net tas pats kūrinys, žiūrėk, visai kitaip nuskamba. Ir kas keisčiausia – retai kada žodžiais nusakoma toji būseną. Žinai tik viena – tai asociacijas žadinanti būtis, be kurios mūsų vidinis pasaulis nebūtų mūsų pasaulis. Ir žmogus gyventi be to pasaulio negali. Žmonija niekada neatsisakys muzikos. Net šiuolaikinio jaunimo muzika, kuri mums atrodo laukinė, yra jų būsenos ženklas.

Ir diplomatinė tarnyba artimai susijusi su kultūra. O geriausia jos ataskaita – knygos apie Karaliaučius ir Rygą. Jos jau buvo užplanuotos išvykstant į tarnybą užsienyje, ar gimė naujom aplinkybėm?

Diplomatija – tai Jūsų paminėtų „sunkesnių dienų“ išdava. Neatvykau į Šiaulius, išvykau klajoti po kaimynus. Tokia buvo alternatyva. Bet viena buvo aišku visuomet – mirsiu su rašikliu rankoje. Rašau bet kur ir bet kokiomis sąlygomis, todėl galima sakyti, kad tos knygos buvo numatytos.

Naujausioji tos trilogijos dalis – apie Klaipėdą. Aki vaizdu, jog tai išskirtinė lektūra apie miestą, kurį, nesunku suvokti, pavyko prisijaukinti. Prisimenant Jūsų žodžius apie *genius loci*, pasakytus Rašytojų sąjungos klube vykusio vakaro metu, taip ir norisi palinkėti tapti šio miesto viena iš atraminių figūrų.

Klaipėdiškiu (šišioniškiu) netapsiu – nelemta, bet klaipėdiečiu, po „Karalienės Luizės“ pastatymo Klaipėdos teatre ir po pasirodžiusios knygos – taip.

Ne syki esate minėjęs, jog visada jaučiate pareigą sakyti tiesą, nors ji daug kam gali labai nepatikti. Be to, esate įrodę, jog nebijote būti nepopuliarus. Iš kur toji ištikimybė savo principams, neretai sau pakenkianti drąsa? Atėjusi su genais ar...?

Būti nepopuliariu – kaina, kurią moka žmogus, gyvendamas ne asmenine nauda (deja, ir šeimos sąskaita), o tautos likimu. Atleiskite, jeigu tai skamba neįtikinamai. Aš netikiu žmonija, ji man nesurprantama (ypač šiandien, kai Europą ryžtingai okupuoja naujieji barbarai), tačiau tikiu tauta kaip Dievo kūriniu. Nes tautos – tai žmonės, jas sukuria Visagalis, jas ir saugoti reikia kaip žmones. O tie visi nūdienos genderiniai-multikultūriniai globalizmai – tai maištas prieš Dievą. „Mirties kultūros“ mišios, kuriose aš nedalyvauju. Aš nedalyvavau net jokiuose „socialiniuose tinkluose“, kurie ardo tautinę tapatybę – neišvengiamai ardo.

Kas Jums pašaukimas, įkvėpimas, tikėjimas?

Viešpatėliau, negaliu atsakyti į šį klausimą. Nebent tik taip, kad susiečiau jį su ankstesniu: kūryba – tai esinijos, kalbinio ir kultūrinio konteksto kondensavimas į savą būties tašką. Kontekstas man – tik Lietuva, todėl man nė pasaulio nereikia, kai matau, kad jame nebelineka vietos Lietuvai.

Tikite likimu? Jei taip, kaip vertinate savąjį?

Aš linkęs vartoti žodį Lemtis ir rašyti jį didžiąja raide. Lemtis – mūsų visų Lemtis. Likimas – tik mano asmeninis, kaip čia taikliau pasakius, „dalykas“. Aš apie jį sau savo tyloje mąstau.

Esate minėjęs tarp savo autoritetų, mokytojų ir herojų Fiodorą Dostojevskį. Kodėl būtent jis vienas iš išskirtinių?

Tai bent pataikėte priminti. Taip, Fiodoras Dostojevskis – mano autorius. Aš vienintelis iš nūdienos lietuvių kasmet, nuo 1993 iki 2012 metų važinėju į jam skirtas konferencijas Staroje Rusijoje ir Peterburge, dariau jose pranešimus. Liudmila Saraskina, didžioji F. Dostojevskio (kaip ir Aleksandro Solženicyno) tyrėja – mano gera „prietelka“, su kuria susirašinėju, kalbuosi telefonu. Ji atsakytų į mano laišką kad ir šiandien, jeigu imčiau ir parašyčiau dabar; kad štai, matai, miniu ją. Matyt, taip ir padarysiu... O apie F. Dostojevskį – ką sakyti? Nieko nesakysiu.

Kaip atrodo, ko gali išmokyti jauną žmogų dauguma šiuolaikinių laikraščių ir žurnalų, komercinės televizijos kanalai, interneto „plonybės“? Ką reikėtų padaryti, kad tos niekinės „kultūros“ neliktų? Ar tik supuvę Vakarai, kaip sovietmečiu sakydavo, dėl šito kalti? Ar tikrai mūsų leidėjų, žiniasklaidos priemonių savininkų peršamo negatyvo,

naujų „tradicijų“ ir kitokio *brudo* negalima sutramdyti? Juk taip nesunku prieiti ribą, kai bus per vėlu.

Brudas yra *brudas*, kaip kad blizgantis saulėje šiukšlynas. Neseniai perskaičiau (atsitiktinai, žinoma, glianco žurnale), kaip viena modelis-žvaigždė-gražuolė, pasikikendama iš malonumo, pasakojo, kad į klausimą apie Levo Tolstojaus „Karo ir taikos“ herojų Pjerą Bezuchovą mokytojai atsakiusi, jog tas „labai seksualus“. Mat prisiminė kažkokį amerikietį, atlikusį šį vaidmenį kine. Jeigu ne filmas, manau, ji nė apie „Kara“ ir taiką“ nebūtų girdėjusi.

Kai prasidėjo Atgimimas, kai Lietuva susigrąžino Nepriklausomybę, neįsivaizdavome, kad ateis tokia diena, kai teks kalbėti apie besotį godumą, žmoniškumo pamokas, net žmogų-vergą ir t. t., ir pan. Ką prognozuojate?

Besočių žmonių buvo ir bus. Tik kam – besotis? Jeigu asmeniniams išpūdziams ir trankymuisi po pasaulį – tada pražūtis ir jam, ir tautai. Regis, lietuviai vis maščiau renkasi šį kelią. O pinigai ir vergystė „išgyvenimui“ – tik pasiteisinimas, kad reikia „dėti iš šios šalies“. Nenori lietuvis būti „besočiu savo Tėvynės mylėtoju“? Taip, regis, nenori. Nomadų aistromis gyvenančių lietuvių pasirodė žymiai daugiau negu mes galėjome įsivaizduoti Sąjūdžio pradžioje. Tai – didžiausias, baisiausias nusivylimas laisve.

Kokiems tekstams lemta išvysti dienos šviesą artimiausioje ateityje?

Elgiuosi tradiciškai: parašau ir ieškau būdų, kaip išleisti tas raidžių virtines. Geroje leidykloje (dažniausiai „Alma littera“), ant popieriaus, tradiciškiausiu būdu. Šiuo metu tai išvien dramos. Jos anksčiau ar vėliau tikrai bus statomos ir Nacionalinio teatro scenoje. Ir pjesė-istorija apie M. K. Čiurlionį, ir Napoleono valdžios drama, ir liūdnoji istorija apie Mindaugo sūnų Vaišvilką, kurį visiškai nutylėjo Justinas Marcinkevičius. Žinoma, dabar Lietuvos teatrų scenose, pradedant Nacionalinio teatro scena (!), vyrauja brutalus chamizmas ir kone fekalinės temos (jau vien ko vertas „Išvaymas“, nusiskynęs visas įmanomas premijas), manierizmas; jį aptarnauja net Kultūros ministerija ir... ne, nebe kritikai, o propagandistai. Tiesa, jie teisina save ir pasaulį: „Toks teatras dabar Europoje“. Europa po velnių eina, broliai ir sesės, argi nematote? Beje, ten labai nedaug kur belikę repertuarinių teatrų (pavyzdžiui, Ispanijoje – nė vieno). Su malonumu lekiame į tą pragarą?

O artimiausiu metu dienos šviesą turėtų išvysti „Napoleono epochos trilogija“. Pirmoji ir antroji tos trilogijos dalys jau išėjusios iš spaudos, lieka paskelbti trečiąją, o po to – ir visą trilogiją su komentarais. Laukia, regis, didelis darbas, kažkas panašaus į „Karo ir taikos“ epą.

2016 m. rugsėjis

Nukelta į 8 psl.

Bičiulių draugėje (iš dešinės): teatro režisierius Gytis Padedimas, Arvydas Juozaitis, Leonas Peleckis-Kaktavičius.

Nuotraukos iš autoriaus asmeninio archyvo

V. Slendzinskio tapytas „Anos portretas“

V. Slendzinskis. Autoportretas

V. Slendzinskio tapyti Aušros vartai

Proga pažinti Vincentą Slendzinskį

Astrida Petraitytė

Dailininkas Vincentas Slendzinskis visuomenei primintas baigiantis 2025-iesiems – Vilniaus paveikslų galerijoje tuokart eksponuotas privačių kolekcininkų Dominyko Šaudžio ir Reginos Šemiotaitės įsigytas paveikslas „Vaidilutė“ (apie šią „vieno paveiklo parodą“ esu pasidalijusi „Draugo“ kultūros priede 2025 12 20). Tuokart, pristatant paveikslą, pažymėta: ligšiol labiausiai žinotas dailininko darbas – „Senutė, verianti siūlą į adatą“, pažadėta: kuruojant dr. Jolantai Širkaitėi, kuri ir knygą yra Vincentui Slendzinskiui paskyrusi, 2026-aisiais bus surengta išsami šio Lietuvos dailininko paroda.

Ilgai laukti neteko – kovui prasidėjus, paroda „Širdimi ir akimis. Vincentas Slendzinskis (1838–1909)“ atidaryta (veiks iki spalio 25 d.). Ją – išdėstyta keliose salėse – apžiūrėjau savarankiškai. Išties galima stebėtis ir žavėtis dailininko darbų gausa, jų žanrine įvairove bei įvertinti parodos rengėjų kruopštumą atspindint pristatomos asmenybės gyvenimo kelią, primenant istakas (tėvą Aleksandrą) bei „tešini“ (sūnų Liubomirą), talento įvairiapusiškumą: štai tarp paveikslų vis įsiterpia užrašytosios „maksimos“ (moraliniai priesakai), eilėraščių eilutės – akį patraukia „Lietuvaitės“ („Litwinka“) fragmentas.... O darbai pasitelkti, greta Nacionalinio dailės muziejaus fondų, iš įvairių šaltinių – kolegiškai patalkino ne tik Lietuvos institucijos (Bažnytinio paveldo muziejus, bažnyčios, kt.), bet ir Slendzinskių galerija Balts-

togėje, Varšuvos nacionalinis muziejus, taip pat privatūs kolekcininkai (juk laukia ir malonus atpažinimo jausmas, išvydus „Vaidilutę“)...

Atskiroje salytėje ekrane rodomas dar 1997 m. Lietuvos televizijoje sukurtas dokumentinis filmas (su vaidybiniais intarpais – aktoriui įkūnijant pasakojimo herojų), režisuotas Broniaus Markevičiaus; jame dailininko Vincento Slendzinskio kūrybą ir gyvenimišką kelią pristato *jaunoji* menotyrininkė Širkaitė. Šioje salytėje eksponuojamas ir Slendzinskiui priklausęs smuikas – muzikavimas taip pat buvo svarbi šios asmenybės raiška.

O ekspoziciją pradeda datų grandinė: dvi pirmosios (1838–1855) kaip ir dvi paskutinės (1883–1909) datos – baltos, tai gyvenimo pradžia Lietuvoje, palankiai vertinamos studijos Maskvoje ir baigiamasis periodas Vilniuje; tarp jų įsiterpia keturios raudonos: 1863–1867–1872–1875, liudijančios įkalinimą ir tremtį. Šioje, įvadinėje parodos erdvėje eksponuojamas ir Vincento Slendzinskio – kone dendžio – autoportretas, turbūt daugelio regėtas, net ir nesusiejant su pavarde.

Vincentas Slendzinskis gimė bajorų šeimoje. Pirmasis dailės mokytojas buvo tėvas Aleksandras. Mokymąsi pratęsė Vilniaus bajorų akademijoje, kur piešimą dėstė Kanutas Ruseckas. Kartu su draugu Mykolu Elvyru Andrioliu Vincentas išvyko studijuoti į Maskvą, tuo laiku – galbūt atstogaudamas Lietuvoje – sukūrė ne vieną žymųjį savo darbą, taip pat ir „Senutė, veriančią siūlą į adatą“; šio paveiklo bent kelias kopijas sukūrė jis pats (ir parodoje regime įrašą „Autorizuota kopija“). 1863 m. sukilime tiesiogiai nedalyvavo, bet, regis, kartu su Andrioliu tiekė sukilėliams maistą, draugas nuo bausmės išsisuko, o Vincentas buvo suimtas, nuteistas net 20 metų tremčiai, pirmiausia išsiųstas į užkampį Žemutinio Naugardo srityje – miestelį Kniaginį. Po trejų metų jam leista persikelti į pietinę Rusijos imperijos sritį – Charkivą (Ukraina). Ten Slendzinskis jau rado aukštesnę kultūrinę aplinką.

1883 m. jis galiausiai grįžo į Vilnių. Televiziniame filmuke Širkaitės pasakojimo fonas dažniausiai – senieji sostinės mūrai su tuomečio apleistumo žymėmis; pažymėta: Vilnius dailininkui buvęs svarbiausias miestas.

Parodoje regime ir studijų eskizus, ir piešinių iš Kniaginino albumo kopijas. Bet labiausiai akį traukia tapybos darbai – tai ir Vilniaus vaizdai, įvairūs portretai, visa serija kūrinių religine tematika. Štai regime ir „Aušros vartus“ su maldininkų minia, ir „Kristų prie stulpo“, ir

Parodos fragmentas: V. Slendzinskio smuikas

„Jėzų, nuimtą nuo Kryžiaus“, ir netradicinę „Keturių evangelistų“ kompoziciją...

Įdomu, kad dailininkas paveikslus mėgo perkelti ir fotografų užfiksuočius vaizdus, dažniausiai, regis, iš artimai (ir, matysime, lemtingai) pažįstamo Juozapo Čechavičiaus nuotraukų: štai, pavyzdžiui, Čechavičiaus „Elgetos“ ir kone analogiška Slendzinskio kompozicija „Aklas muzikantas“...

O parodos pasakojimą, pradėtą Aleksandru Slendzinskiu (1803–1878), užbaigia sūnaus Liubomiro Slendzinskio (1889–1980) istorija. Eksponuojami keli jo tapybos darbai, pateikiama informacija: „Gimęs Gedimino kalno papėdėje, Veršyne, bet augęs į Šnipiškes perkeltame tėvų name...“ Patyręs ir gestapo, ir sovietų persekiojimus, jis persikėlė gyventi į Lenkiją, kur jau buvo įsikūrusi sesuo Joana; „visas išlikęs giminės palikimas atsidūrė Balstogėje, kur veikia Slendzinskių galerija“.

*

Parodos eksponavimo laikotarpiu ją papildė kultūrinė programa – ekskursijos, paskaitos ir pan. Jau susipažinusi su ekspozicija iškliausia dr. Jolantos Širkaitės paskaitą „Vincentas Slendzinskis. Apie tai, kas parodoj neparodyta“. Parodos kuratorė ir, kaip pristatant sakyta: didžiausia Slendzinskio žinovė, vedė klausytojus dailininko gyvenimo ir kūrybos keliu, ne tik pažymėdama reikšmingiausias biografijos faktus, bet ir juos iliustruodama spalvingomis, kai kada pikantiškoms detalėmis. Įvertinta: ligšiol Slendzinskio asmenybė glūdėjusi šešėlyje, naujų jo gyvenimo faktų atskleista pastudijavus Balstogėje įsikūrusios Slendzinskio galerijos archyvus.

Nukelta į 8 psl.

Tik paskaitos metu demonstruotas katino Motiejaus portretas.

A. Petraitytės nuotr.

Lietuviška estrada, kuri nepamiršta iki šiol

Algis Vaškevičius

Kauno miesto muziejaus Miko ir Kipro Petrauskų namuose neseniai pristatyta nauja ekspozicija „Estrada. Svajonės kaina“. Joje yra atskleidžiama, kaip formavosi lietuviška estrada ir su kokiais iššūkiais ji susidūrė.

Ekspozicija sudėliota kaip kelias nuo pirmos idėjos iki matomumo didžiojoje scenoje. Lankytojai gali susipažinti su kūrėjais ir atlikėjais, atrankų ir festivalių mechanizmais, žiniasklaidos vaidmeniu, koncertų ir gastrolių sistema, plokštelių leidyba ir kontrolės formomis. Šios temos leidžia pamatyti, kad estrada buvo ne tik pasirodymų sumą jungusi kultūros sritis, bet ir struktūra, kurioje susitiko profesija, ambicija, spaudimas ir viešumo taisyklės. Tai istorija apie svajonę, kuri kainavo laiką, kantrybę ir kompromisus.

Naujojoje parodoje eksponuojami gerai žinomų Lietuvos estrados dainininkų sceniniai kostiumai, papuošalai, nuotraukos, kiti asmeniniai daiktai, koncertų afišos, knygos, žurnalai, o eksponatus lydi garsiniai pasakojimai. Paroda pasakoja apie laikotarpį nuo Lietuvos estradinio orkestro įsikūrimo 1958 metais iki 1990-ųjų.

Parodos kuratorė M. ir K. Petrauskų namų muziejininkė Deimantė Kondrotaitė atkreipė dėmesį, kad estradą atlikdavo ir profesionalai, ir saviveiklininkai, o estrados muziką kurdavo profesionalūs kompozi-

Paroda apie lietuvišką estradą veiks ilgai ir bus nuolat atnaujinama

Parodos fragmentai.

A. Vaškevičiaus nuotraukos

toriai. Šios muzikos atlikėjai savo karjerą pradėdavo nuo saviveiklos kolektyvų mokykloje, universitete, kultūros namuose ar darbovietėje. Pasiekęs tam tikrą profesionalumo lygį, kolektyvas galėdavo gauti pavadinimą. Estradinis orkestras „Oktava“, vadovaujamas Mindaugo Tamošiūno, tik po šimtojo koncerto gavo vardą.

Vyresnieji muzikos mėgėjai dar pamena tuo laikotarpiu vykusius festivalius „Baltijos jaunystė“, „Kauno pavasaris“, „Gintarinė triūba“ ir kitus. Sovietmečiu laimėjus estradinės dainos konkursą „Vilniaus bokštai“, buvo galima įrašyti savo plokštelę, atsirasdavo galimybė išvykti gastroliuoti į užsienį ir filmuotis televizijoje.

Paroda perteikia ir to meto cenzūros įtaką kūrybai, kuri buvo griežtai kontroliuojama valdžios. Tuometis Glavlitas nusprendavo, ar kūrinių galima leisti į eterį, cenzūruodavo muziką, dainų tekstus ir visą repertuarą.

„Dainų tekstai turėjo šlovinti partiją ir „socialistinius pasiekimus“, kalbėti apie gamtą ar nekaltą meilę, bet vengti religinių bei patriotinių temų. Muzika turėjo būti paprasta, suprantama masėms – už modernius, vakarietiškus ar minorinius kūrinius griežtai kritikuota“, – rašoma parodos pristatyme.

Buvo reikalavimai ne tik kūrybai, jos atlikimui, bet ir atlikėjų išvaizdai. Anot kuratorės, moterims buvo leista nešioti ne trumpesnius sijonus nei iki kelių, iškirptė – tik nedidelė, o vyrai turėjo nusikirpti plaukus trumpai. Pasakojama, jog „Nerijos“ ansamblio nariams prieš koncertą viename Rusijos mieste buvo nurodyta nusikirpti plaukus trumpai ir nusiskusti ūsus, kitaip į sceną jie lipti negalės. Tokioms atlikėjoms kaip Birutė Dambrauskaitė ir Vitalija Katunskytė nurodyta, kad jų išvaizda netinkama scenai.

Ekspozicija atskleidžia ir tai, jog estrados atlikėjai bandė nepaklusti to meto sistemai, dainose įterpdavo laisvės žodį, dainuodavo peržiūros nepraėjusius kūrinius viešai. Už tai kolektyvai gaudavo papeikimus, tai galėjo atsiliiepti jų tolimesnei karjerai.

Iki maždaug 1987 metų žodis „Lietuva“ dainose

Plokštelė „Clevelando vyrų oktetas su sol. Irena Grigaliūnaite“, JAV, 1984 m.

buvo draudžiamas, bet atlikėjai jį panaudodavo, o garsioji estrados atlikėja Nelly Paltinienė, kurios koncertinę suknelę galima išvysti parodoje, viename Klaipėdos restorane net sovietmečiu dainuodavo „Ave Maria“, nors religinė tematika buvo draudžiama.

Estrados artistai, leidus tuometės valdžios atstovams, išvykdavo į gastroles po socialistines šalis – Lenkiją, Bulgariją, Čekoslovakiją, taip pat Latviją ir Estiją. Būdavo ir gastrolių tolimesnėse šalyse – „Nerija“ koncertavo Afrikoje, Mozambike, o dainininkė Nijolė Ščiukaitė 1979 m. net surengė solinę koncertą Australijoje. Tą laikotarpį parodoje prirena ir kompozitoriaus Benjamino Gorbulskio iš Australijos parsivežta peleninė.

Maždaug 1986–1987 metais įvyko roko muzikos sprogimas, kūrėsi tokios naujos muzikos grupės kaip „Antis“, o pati muzika tapo protesto forma. Lietuvą drebinio minias žiūrovų sutraukė „Roko maršai per Lietuvą“, aikštėse skambėjo patriotinės dainos, o ilgamečius sovietmečio laikų estrados atlikėjus pamažu pakeitė jaunoji karta.

Nukelta į 8 psl.

Poetės Dianos Glemžaitės ir jos giminės istorija

Stanislovas Abromavičius

*Tai kas, kad prabėgo saulėta vaikystė –
Kaip sapnas, kaip laimė, kaip naktį audra.
Kaip sapnas praeisim ir mes ir negrišim,
Ir nieks mums atgal jau kelių neberas...*

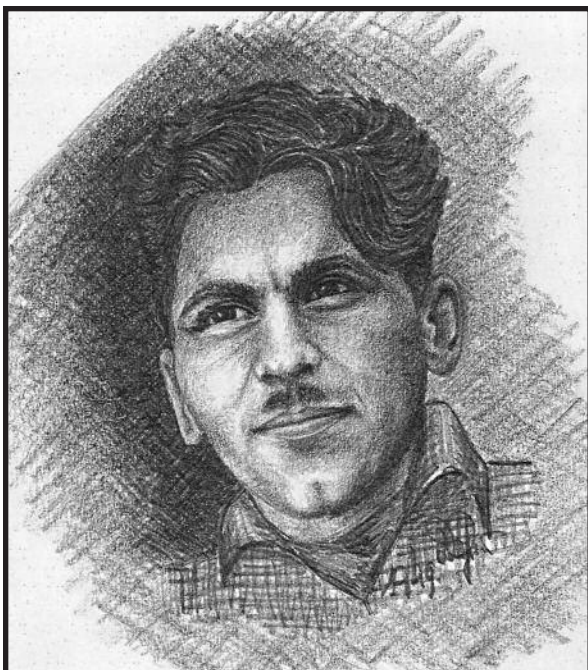
Taip 1943 metais mokydamasis Kupiškio gimnazijoje rašė būsimoji Lietuvos partizanė, aštuoniolikmetė Diana Glemžaitė. Likimas jai lėmė trumpą gyvenimą, kuris buvo pilnas poezijos ir meilės, o taip pat ir neapykantos Tėvynės okupantams. Deja, dvidešimt ketverių metų moterį pakirto prieš klasta. Viskuo, kuo mus dar ir dabar joje žavimės, Dianai padėjo išsiugdyti tėvai, mokykla, gilus tikėjimas ir meilė Lietuvai. Ji gimė 1925 10 29 Deugučiuose, Zarasų rajone. Baigusi Pandėlio pradžios mokyklą, mokėsi Rokiškio ir Kupiškio gimnazijose.

Diana Glemžaitė. Autoportretas, apie 1948 m.

1944 m. įstojo į Kauno universiteto Filologijos fakultetą. Studijavo lietuvių kalbą ir literatūrą. Diana draugams yra pasakojusi, kad jai viename Kauno literatų susitikime poetas Antanas Miškinis sakė: „Tu turi didelį talentą, būtinai kurk, rašyk“. Taip pat ji lankė ir Kauno taikomosios dailės institutą, daug piešė ir tapė. Tad per neilgą savo gyvenimą kūrė ir tapė... Bet buvo ir kita gyvenimo pusė: ji palaikė ryšius su gimtojo krašto partizanais, bijojo būti suimta. Tad 1947 m. pavasarį Diana Glemžaitė galutinai pasitraukė iš universiteto ir iš Kauno. Sugrįžo į tėviškę, įsijungė į partizaninę veiklą, kuriai vadovavo jos mylimasis Juozas Bulovas.

Ypatinga buvo jų partizaniškų sutuoktvių istorija. Juozo sesuo Elena Stasė Bulovaitė prisiminė: „Kupiškio altarišta Matas Nakas pakvietė mane važiuoti kartu į Laukminiškius kaip liudininkę. Sutuoktuvės turėjo būti Dianos draugės Irenos Gurklytės tėvų namuose. Vos privažiavę Laukminiškius

Juozas Bulovas-Iksas. D. Glemžaitės piešinys, apie 1948 m.

Poetės atminimo paminėjimo jos žūties vietoje dalyviai, 2025 m. spalio

matom: Gurklių kaime — kareivis! Išeina Gurklienė su kibiru ir sako mums: 'Kelias į Alizavą ten'. Ir mes nusukam. O aš bijau net atsigręžti, žinau, kad toj troboj turi būti Juozas su Diana. Kiek pavažiavę pamatėm juos su šautuvais einant palei Lėvenį – toj vietoj vieškelis pakyla aukščiau“. Pasak Adolfo Bulovo, jie su Diana palei Lėvens krūmokšnius laimingai pasitraukė. Vėliau Dianą su Juozu Alizavos klebonas Juozas Merkys sutuokė klojime. Sako, Juozas ir per šliūbą nenusijuosė revolverio. Išpažintį atliko sėdėdami ant klojimo balkio“.

1949 m. lapkričio 14 d. 4 valandą ryto infiltruotas saugumo agentas susprogdino bunkerį prieštankine granata. Žuvo kuopos vadas Juozas Bulovas-Iksas, Dūmas, Antanas Bulovas-Budrys, Diana Glemžaitė, partizanai Kazys Kirstukas-Mukas, Jonas Katelė-Pūkas, Petras Andriuškevičius-Dainius. Partizanų kūnai buvo išniekinti Juodupėje. Neatpažįstamai subjauroti buvo užkasti prie miestelio, paskui toje vietoje prasidėjo statybos, kapavietė dingo be žinios. Deja, ir jaunos moters veidas taip subjaurotas, kad jos niekas neatpažino.

Šeima buvo tremtyje, ir tik po dvejų metų, tai yra jau 1951 metais, į tremtį Irkutske iškeliavo motinai slapta žinia, kad jos dukra Diana ir jos vyras žuvę, jos kapas nežinomas. Apie sūnų ir marčios žūtis Bronislava lageryje sužinojo iš dukros Elenos, kuri su ja susirašinėjo slapta. Jai tada ateidavo laišakai iš Lietuvos „tetos“ Nakaitės-Tumėnienės vardu.

Neseniai Lietuvoje iškilmingai paminėtas Dianos šimto metų jubiliejus. Spalio 29 dieną Kupiškio senosiose kapinėse prie Nepriklausomybės paminklo susirinko būrys jos talento gerbėjų. Vilija Morkūnaitė pristatė trumpą, bet įkvepiančią poetės ir jos draugų gyvenimo istoriją.

Partizanaudama Diana rašė eilėraščius, spausdino juos partizanų spaudoje, jie sklido tarp gyventojų. Autorė net buvo paruošusi rankraštinių partizaninės lyrikos rinkinį „Penktieji laisvės kovų metai“ (1949). Poezijos knyga „Mes mokėsime numirt“ buvo sudaryta iš 195 eilėraščių, užrašytų į kelis mo-

kyklinius sąsiuvinius, bloknotėlius, kuriuos išsaugojo giminaičiai ir ją pažinoję žmonės, giminės. Eilėraščių, kurio vardu tapo ir knygos pavadinimas, žavi visus...

MES MOKĖSIM NUMIRT

*Ne už svetimą mintį, ne už svetimą žodį
Mes mokėsime didvyriais mirt —
Tik už rytą, kuris laisvės saulę parodys,
Mes mokėsime numirt.*

*Jau laukais, jau keliais didis šauksmas patvino
Virpa žemė ir dreba erdvė.
Ilgesys kaip liepsna žiebiąs žiebiąs krūtinėj,
Kaip šviesi spinduliuota žvaigždė.*

*Būk pasveikinta, saule, pakilus virš žemės,
Būk pasveikinta, ryto šviesa!
Šaukiame mes čia pro vėliavų minią neramią,
Šaukiame mes po velėna žalia...*

*Mūs krauju pražydės čia palaukėje gėlės.
Mūsų maldą pats Dievas išgirs!
Už Tėvynės dangaus skaisčiai švytintį mėlį
Mes mokėsime numirt!*

1947 m. rugpjūtis

Rokiškio J. Tūbelio progimnazija Dianos Glemžaitės gimimo šimtmetį paminėjo jautriame renginyje. Vyko žygis iš Čedasų į poetės žuvimo vietą Plunksnočių miške, Rokiškio rajone. „Laisvė nėra dovana, tai atsakomybė. Didi ir talentinga asmenybė galėjo pasirinkti nuolankią tylą. Ji pasirinko kovą ir mirtį... – kalbėjo susirinkusieji. – Poetė Diana Glemžaitė tapo įkvepiančiu pavyzdžiu dabarties jaunimo kartai“.

Diana Glemžaitė dar gerokai prieš žūtį yra nupešusi savo ir vyro Juozo Bulovo portretus.

Pabaiga kitame numeryje

Dianos Glemžaitės atminimui skirtas minėjimas Kupiškyje, 2025.10.29

POKALBIAI: minia, santuokos, sula

Aldona Ruseckaitė

Iš rengiamo spaudai fikcijų romano „Naktiniai pokalbiai“ (kunigų Juozo Tumo – Vaižganto ir Ričardo Mikutavičiaus gyvenimo paralelės)

Vėl ateina šv. Velykos, kunigas Tumas nusileidžia į žemę, žino, kad Juodoji vakarienė nebevyksta, tačiau susigundo paklausti Ričardo velykinio pamokslo. Pats sau svarsto – gal po visko, vėlyvą vakarą, galėtų pasikalbėti, jam vis dar rūpi tas neatsakytas klausimas: ar pavyko dabartiniam Vytauto Didžiojo bažnyčios klebonui pritraukti į bažnytelę inteligentus? Kol kas jis stovi Nemuno pakrantėje, čia jokių potvynio ženklų, šįmet visi ledai nuplaukė ir ištirpė, juk jau balandžio devynioliktoji. Vaižgantas dar užmeta akį į to baisiojo 1946 metų potvynio lygį, rodmenys pritvirtinti prie bažnyčios sienos – oho, virš aštuonių metrų, jo laikais potvyniai būdavo, bet gal ne tokie žiaurūs, šis gal ir Laisvės alėją pagąsdino, gal ten irgi žmoneliai valtimis plaukiojo...

Bažnyčioje Ričardas jau sako pamokslą, Vaižgantas pirmiausia išsižiūri į jo veidą: susikaupęs, tarsi kurį aukštybes pakilęs, rankos išskėstos glėbiu – lyg norėtų pilnutelę bažnyčią apglėbti, apsaugoti, priglauti kiekvieną žmogų... Į žodžius reikia įsiklausyti, nes jie nėra lengvi ir paprasti, tačiau tikintieji taip klausio, kad rodosi nė nekvėpuoja – vadinasi supranta arba tiesiog kunigas juos paskandina žodžiuose, užburia ir klausytojai plaukia šviesia minčių upe... Tikrai, tikrai, įkvepiantis kunigas yra Ričardas! Ar jam išties labai artimas – Tumas dar nežino, bendravo nedaug, abu vienas kitam buvo pagarbūs, jokio aštresnio žodžio ar menkiausio ginčo. A, tiesa – ginčas buvo dėl Vaižganto kapo... Jis dar nesucidėliojo, kas sudaro kunigo Ričardo ypatingumą ir populiarumą. Beje, ir jis, Vaižgantas, mėgdavo ištieti į žmones rankas lyg norėtų būti augesnis, bet tuo pačiu ir visus apglėbti... Atėjusieji tą Velykų rytą netelpa į Vytauto bažnyčią, būriai stovi lauke, durys atlapos, pats Mikutavičius pripažįsta: *tokių Velykų aš savo gyvenime dar neturėjau ir nemačiau niekada šventovėje tokios minios ar minių, kurioms Dievo pasaulis tapo atviras, kurios į Dievo pasaulį atsigrėžė ir priėmė*. Vadinasi, net nereikia žodinio atsakymo – šis kunigas per gana trumpą laiką prisirišo prie savęs ir prie bažnyčios minia – inteligentų ir ne tik jų. Pamoksle kunigas daug kalba apie Kauną, savo gimtąjį miestą, primena didžią Lietuvos praeitį, net Žalgirio mūšį ir Vytautą Didįjį, ir ragina kauniečius: *eikime į kuriantį atgimimą, kurio pagrindas – broliškas, vienybė, santarvė ir bendrų kelių ieškojimas vilties vardan ir tuomet bus didžioji*

Juozas Tumas – Vaižgantas su savo šuneliu Kauku

ji Viešpaties ir žmogaus pergalė... Jis prisipažįsta, kad Velykų šventė jam pati gražiausia ir gyvybingiausia, kad joje daugiausia mistikos, *ši šventė sunkiai įrodoma, bet savo turiniu tokia galinga, kad paveikia visus*. Pamokslas kaip visada sudėtingas, svečias Tumas šį kartą pasiryžta jį suprasti, susikaupia. Kunigas Ričardas pradeda sakinį, tada kyla vis aukštytyn ir aukštytyn, ir jau sakinio pradžia kažin kur nutolusi, o žodžiai dar liejasi ir liejasi, ir ta mintis vis dar nebaigta, ir kunigas Juozas labai susikaupęs seka, ir jau ima jaudintis – pames mintį, tikrai pames, negi dar galima į pradžią sugrįžti – ir išties – jau žodžiai leidžiasi žemyn, ir ta mintis niekur neutrūkusi, aukštai pažongliravusi, galop susiveda ir atsiduria prie logiško taško. Gana! Pamokslininkas dar kalba ir kalba, sveikina su Prisikėlimu, vis dar toks pat įkvėptas, bet Vaižgantas jau pavargsta, paleidžia žodžius, dar pagalvoja, kad jo pamokslai lyg buvo kitokie, nes laikai ir įvykiai gerokai skyrėsi. Jau kanauninkas norėtų išnykti iš šitos minios, bet staiga išgirsta, kad kunigas Ričardas kalba apie sulą – tai bent! Prisipažįsta, kad šįmet jau gėres sulos, o tada nuo šio gėrimo vėl kyla aukštytyn ir aukštytyn, sako *sulos švarumas – ramybės simbolis, pavasario ženklas, pradžios ženklas*. Netgi aiškina, kad dalyvaudami sekmadieniais šv. Mišių aukoje ir patys ta sula tarsi apsiplaukam. Vaižgantas pajunta, kad išties norėtų tikros saldžios beržo sulos, bet kur jos begausi? Jis nusitolina. O kunigas Ričardas ir visa minia jau žino, kad jį iš Vytautinės iškels, dar nežinia kur, tad nerimo ir susirūpinimo debesys sklendo virš visų galvų...

Ir vis tik jie tą Velykų naktį susitinka. Kunigas Ričardas išleidžia visus svečius, nurimsta, snusteli, bet atsibudęs suvokia, kad jį šaukia „Spindintis virš mūsų“ – Kristaus Kelio kančia... Ima raktus, artėja prie bažnyčios durų. Įkvėpimas dažniausiai jį lanko šventovėje.

Šviečia priešpilnis mėnulis, iki pilno trūksta plonytės obuolio luobelės, dangus skaidrus, debesys nuplaukė, tad šviesos lyg ir pakanka. Jau po vidunakčio, vadinasi, prasidėjo antroji šv. Velykų diena, Vaižgantas sumąsto pasivaikštinėti aplink bažnytelę, pasidžiaugti, kaip raudonuoja iš po žemių išvaduotos pamatų plytos. Išsižiūri į Aleksoto tiltą, automobiliai lekia ir lekia, kur jie taip skuba, žinoma, jau naktis, po velykinių viešnagių rieda namo, daug tų mašinelėlių, tai ne jo laikais, kai net Maironis bijojo į auto lipti, geriau traukiniais važiuodavo. Jis pats nebijodavo, džiaugdavosi, kai prezidento Smetonos vairuotojas į Palangą nulakindavo. Sykais kartu ir Antanas su Sofija keliaudavo, būdavo pasiplepėjimo, juk jie visi seni draugai. Jau suka žvilgsnį nuo tilto, apėjęs bažnyčią kunigas Juozas mato, kad prie Nemuno juoduoja aukštaūgė figūra, atpažįsta – kunigas Ričardas, bet netrukdo jo. Vaižgantas įeina į bažnyčią, atsėdė už kolonos šone ant suolo, laukia, juk ateis... Ir išties jis pasirodo, eina artyn altoriaus, užsidega lempelę, išsitraukia keletą lapelių, pieštuką, susiima rankomis galvą, sėdi. Vaižgantas nori su kunigu pasikalbėti, nes kada vėl susitiks, nors supranta, kad gal sugriauš Ričardui įkvėpimą, gal minčių pyne... Labai atsargiai krenkšteli, kunigas staiگا atsigrėžia, pamato:

– Ak, brangus Vaižgantėli, kaip gerai, kad tave šiandien per mišias mačiau, norėjau sutikti, o dar Velykos, Viešpaties Prisikėlimo šventė ir mudviem galima prisikelti...

– Girdėjau, kunige Ričardai, tavo pamokslo, bra, moki įkvėptai kalbėti, žmonės klausosi, žavisi, oratorius esi, bet labiausiai patiko, kai tu apie sulą prakalbai, taip žemiškai, pavasariškai, išsprūdęs iš bažnyčios be galo užsinorėjau tos saldžios sulos, pirminiau vaikystę, kai vyresni broliai pagręždavo beržą ar klevą, kaip smagu būdavo gerti, taip ir jaučiu, kaip bėga tas šaltas gėrimas per smakrą... Gerą tu palyginimą sugalvojai. Gi ir aš buvau *apsigimęs kalbėtojas, žmonės mėgo klausytis mano kalbų*. Plepys buvau, ot, rašyti tai visada sunkiau, o kalbėti aš mėgau, ką čia slėpti...

– Mat labiausiai įsiminė apie sulą, o aš maniau, kad kiti mano pamokslo žodžiai buvo svarbesni. Žinau, ne visas mintis mano tikintieji supranta, ką

Kunigas, poetas Ričardas Mikutavičius

jiems kalbu, bet aš negaliu žemiau nusileisti, taisykai prie maštančiųjų. O apie tavo, brangus kanauninke, iškalbą legendos sklendo...

– Taigi mėgdavau ir aš apie pavasarį per pamokslus kalbėti, kartais, bra, net šiek tiek pabliuznydavau. Pamenu, ruošėmės sodinti medelius, tai ir prabilau: *pavasaris – gražiausias metų laikas... Pavasarį viskas atgyja, atjaunėja. Pavasarį ir mes privalome būti gražesni, jaunesni, nes pavasaris – toks metas, kada ir skiedra ant skiedros lėpa...* Bet man tikintieji atleisdavo už šmaikštesnį žodį, pasišypsodavo ir tiek.

– Žinau, Vaižgantėli, kad buvai šmaikštus, dažnai pajuokaudavai, anekdotą suskeldavai. Palinks mindavai parapijonis. Aš nesu toks šmaikštuolis, nors bičiuliai pripažįsta, kad humoro jausmą turiu, bet manyje kažkokia spyruoklė įsitempia, viskas gan filosofiškai išeina. Nors girdžiu keistų dalykų – įsi-vaizduoki, pasirodo, kad nemažai tikinčiųjų atbėga iš kitų bažnyčių po šv. Mišių pas mane tik pamokslo paklausti. Tai pats dažnai svarstau, ką jie išgirsta...

– Taigi ir sakau, panie, daug, labai daug žmonių pas tave suplaukė, turbūt kitos bažnyčios apytuštės, kai pas tave minios veržiasi... Ir pas mane būdavo labai daug, ypač inteligentų, bet, žinoma, ir paprastuomenės. Laukdavome *Velykų, kitiems poilsio, o man rūpėsčio, kaip įmasinus mano bedievių parapiją į šv. Rekolekcijas, suraišiojus juos šniūriukais ir paleidus davatkauti...*

– Brangus Juozai, nereikėjo tau raišioti šniūriukais, žmonės patys rinkdavosi... O aš panorau šiek tiek modernizuoti, praplėsti bažnyčios ribas, tad vos atvažiavęs į Vytautinę ne tik remonto darbus pradėjau, bet sugalvojau koncertus rengti. Tokiu būdu siekiau kuo daugiau publikos privilioti – tikinčiųjų, abejojančių ir visai laisvamanių. Pirmiausia pasikviečiau iš Vilniaus savo bičiulį baritoną Eduardą, surengėme bažnyčioje koncertą po mišių, žmonių priplūdo, tačiau kolegos kunigai mane kritikavo – bažnyčioje Dievą reikia garbinti, ne kokį atlikeją, o ir tas mūsų laikas toks pereinamasis – Sąjūdžio mitingai, Nepriklausomos valstybės kūrimas, daug euforijos, žmonės patys dainuoja aikštėse, gatvėse, tavo bičiulio Maironio eilės skamba dainose... Bet ir į bažnyčią ėmė plūsti vis daugiau, traukė juos ir tie koncertai po mišių.

– Taigi, panie Ričardai, taip jau sutapo, kad mudu abu prie valstybės kūrimo stovėjome, aš gi atvažiavau 1920 metais, visur dar kovos, sumaištys, žmonėms palaikymo reikėjo ir supratimo. *Aš pirmas ėmiau sudarinėti Kaunui vytautinės sostinės opiniją. Ir iš viso senajai tradicijai atgyti aš padariau pradžią – Kaunas gi buvo nuo tradicijų nuplikintas...*

Ir aš mėgau, bra, bažnyčioje muziką, koncertus, per mišias garsūs to meto solistai giedodavo, o kiek kritikos girdėdavau, kiek pabarimų iš savo vyresnybės...

Laimė, kad ne tik Sąjūdžio tribūnas

Atkelta iš 3 psl.

II

Kodėl ryžotės sugrįžti į politiką?

Atėjo toks laikas. Partijos „sprendžia iš esmės“ tik globalines, bet ne Lietuvos išlikimo problemas. Kviesiu kurti kitokią Lietuvą. Šalies ekonominė ir užsienio politika bus labai stipri, turiu kvalifikuotą komandą. Tie, kurie mano, jog esu tik humanitaras ir idealistas, klysta. Mano ideologija – lietuvių kalba yra šventas reikalas, ji yra valstybės sienos. Tačiau jokio Lietuvos atsiribojimo neskatinu. Mano tezė – Tėvynių Europa.

Pamačiau, kad pagrindiniai kandidatai – už federalistinę Europą, už svetimybų (net kalbos) ekspansiją, už emigraciją skatinantį „dvigubos pilietybės“ referendumą. Tam griežtai sakau „ne“. Bet sakau „taip“ Lietuvos pasui. Visiems užsienio lietuviams, netekusiems Lietuvos pilietybės dėl įstatymiškos priežasties (tapus kitos šalies piliečiu), būtų išduodamas Lietuvos pasas. Jis suteiktų teisę automatiškai atgauti Lietuvos pilietybę grįžus į namus – nuolat gyventi. Argi ne to reikia Lietuvai?

2018 m. rugsėjis

III

Sausio pabaigoje Maironio lietuvių literatūros muziejuje pristatant antrąją „Kauno saulės“ knygą buvo konstatuota, kad tai – išskirtinis A. Juozaičio kūrinys, kuriuo autorius labiau negu kur kitur atskleidžia savo pasaulėžiūrą.

2024 m. vasaris

IV

Iš 2025 m. spalio 19 d. laiško:

„Neįsivaizduoji uždavinio, kurį

raš. Knygoje rekonstruojama ir net kuriama „Kauno Lietuvos“ istorinė tikrovė. Susižavėjęs miestu, kuriam buvo lemta tapti Laikinąja sostine, rašytojas pateikia daug netikėto, kai ką net detektyvine forma. Anot autoriaus, Kaunas ir prieš šimtmetį, ir dabar mums būtinas, kaip gyvybės šaltinis.

Kodėl buvo neapsiribota pirmąja knyga? Arvydo atsakymas labai konkretus: todėl, kad būtinai reikėjo paliesti dar kelias svarbias temas – Dainų šventę, žurnalo „Nemunas“ fenomeną, o ir Lietuvos renesansą, pasibaigusį Sąjūdžiu. Kodėl apskritai ėmėsi šios temos? Ne tik dėl asmeninių sąsajų, nors ir jos svarbios – mama gimė Kaune, čia baigė gimnaziją. Tačiau svarbiausia, – kad Kaunas tarsi Lietuvos širdis ir plaučiai, tautiškiausias mūsų valstybės miestas, kuris prieš šimtmetį atkovojo Klaipėdą, kurio dėka turime valstybinę kalbą, visapusiškai puoselėtą praradus Vilnių, o jį susigražinus, dariusį viską, kad sostinėje nugalėtų lietuviškumas.

Apie Kauną, atlikusį ir atliekantį Lietuvos istorijoje ypatingą misiją, A. Juozaitis pasiryžęs pratęsti savo pasakojimą. Kada atsiras trečioji knyga, dar sunku pasakyti, tačiau iš rašytojo nusiteikimo akivaizdu, jog tikrai atsiras. Pirmos tos knygos vigilijos jau parašytos.

atlieku SAJŪDŽIO LANKOSE. Antra savaitė miegu tik po 3–4 valandas.“

V

Laiškas, sulaukus akademiko Arvydo Matulionio laiško, kuriame pranešama apie „bene vienintelio tikro socialdemokrato Dobilo Kirvelio“ mirtį: „Kokios bebūtų skaudžios netektys, laikas moko gyventi su nuostata, kad NIEKAS NEDINGSTA – su tais žmonėmis toliau bendrauj, skaitai, jų balso įrašų klausaisi.“

2025 m. lapkričio 27 d.

VI

Iš 2025 m. gruodžio 25 d. laiško:

„MARTO TARMAKO – ištvermingos drąsos pavyzdys. Kirtes visą Europą nuo vakarų į rytus, vakar Šv. Kūčias valgė Ukrainos šiaurės mieste OVRUČ. Jau antrus metus į tą miestą šalia Baltarusijos sienos Martas atvairuoja universalius automobilius Ukrainos teritorinės gynybos pajėgoms. Pernai atvežė ir generatorių mokykloms, šiemet – įrangos gydymo įstaigoms. Visą akcijos logistiką sudaro pats, viską superka pats; į lėšų telkimo

Vincentas Slendzinskis

Atkelta iš 4 psl.

Pasak Širkaitės, bajorų Slendzinskių giminė Lietuvoje žinota nuo XVI a. Vincento senelis prekybos amatu vertėsi Vilniuje. Tėvas Aleksandras Slendzinskis darbavosi (ir kaip dailininkas) grafo B. Tiškevičiaus dvare Raudondvaryje, ten vaikystę praleido ir Vincentas.

Neretai lankytasi Vilniuje, buvota kompozitoriaus Stanisława Moniuszkos namuose, čia muzikuota – smuikas Vincentą lydėjo visą gyvenimą. Vincentas Slendzinskis mokėsi Vilniaus bajorų institute (ši mokykla įstaiga veikė 1834–1863 m.), ten piešimo mokytoju dirbo Kanutas Ruseckas. Vilniuje tuomet, pažymėjo lektorė, dar sklandė maištinga filomatų dvasia (kaip žinia, dėl priklausymo šiai nelegaliai studentų draugijai Adomas Mickevičius 1823–1824 m. Vilniuje kalintas, po to ištremtas į Rusiją). Jau tuomet Vincento gyvenime dailė persipynė su muzika ir poezija. Produktyvus buvo studijų Maskvoje laikotarpis.

Vincentas, uoliai dirbdamas, primdamas paveikslų užsakymus, dar tremties Charkive metu rėmė dviejų brolių studijas, o paramos poreikį sąlygojo ir ne visai tinkamas tėvo Aleksandro elgesys – iš jo atimtas bajoro titulas. Sakyta: 1871 m. Slendzinskiui panaikinta policijos priežiūra, leista išvykti į Krokuvą, bet – kažkaip nutikė, kad jis netyčia kirto valstybės sieną, tad vėl sugražintas tremtin į Charkivą.

„Paspalvinti“ ir kai kurie parodoje delikatai pristatomi faktai. Štai anonse skaitome: „Grįžęs [po tremties metų] į Vilnių ir vedęs našlę su keturiais vaikais, sulaukęs ir savųjų palikuonių, Vincentas sukosi kaip išmanydamas – nutapė šimtus puikių ir ne tokių puikių paveikslų.“ Lektorė pateikė gan pikantišką situaciją: grįžęs Vilniun, Slendzinskis ne tik atnaujino pažintį su Čechavičium, bet ir išsižiūrė

akciją įtraukia ir Estijos prezidentą. Šiemet sumanė, kad aukotų ir Brazilija. Automobiliai naudojami oro gynybai, ant jų pastačius kulksvaidžius.

Geriausias lietuvių draugas – ir Ukrainos draugas.

Tānan sind, Marta.“

VII

Iš 2026 m. sausio 12 d. laiško:

„RAIMONDUI PAULSUI – 90. Mes niekuomet nesuprasim LATVIJOS, jeigu neklausysime R. Paulso dainų ir melodijų. Tai – genijaus kūryba, kurianti tautos dvasinę būseną. Šiandien, 90-ąjį Maestro gimtadienį, pasirodo naujas instrumentinės muzikos albumas – „Neįvykęs koncertas“. Naujausios Raimondo melodijos atliekamos saksofonisto Zinčio Žvarto. Tai – su R. Paulso garsų pasauliu nugalėto gyveno Grožis. Jautrumas, melodingumas, sentimentalumas, geriausių latvių poetų žodžiai – tai Raimondas Paulsas. Ką tik, 2025 m. pabaigoje, Maestro nustebino dar vienu stebuklėliu – sukūrė melodijas dešimčiai Viljamo Šekspyro sonetų.“

VIII

Net nesitiki, kad visada jaunatviškam, pilnam netikėčiausių kūrybinių idėjų Arvydui Juozaičiui balandžio 18-ąją sukanka 70. Ir ateityje būk toks pat jaunas ir energingas, mielas Arvydai!

Lietuviška estrada, kuri nepamiršta iki šiol

Atkelta iš 5 psl.

Parodos lankytojus domina atlikėjų asmeniniai daiktai. Be jau minėtos australietiškos peleninės, tai ir dainininkės N. Ščiukaitės porcelianinis kavos servizas „Karolina“, parsivežtas iš gastrolių Lenkijoje bei bumerangas iš gastrolių Australijoje, N. Paltinienės papuošalų dėžutė iš Vokietijos; populiariojo ir nepamirštamo Stasio Povilaičio peteliškė bei marškinų sąšagos; dainuojamosios poezijos pradininko Vytauto Kernagio akiniai.

Čia galima pamatyti ir Kęstučio Ignatavičiaus ansamblyje „Versmė“ 1976–1982 m. vilkėtą sceninį kostiumą bei atlikėjos Monikos Liu suknelę, kuria ji buvo pasipuošusi Eurovizijos dainų konkurse 2023 m., kai atliko dainą „Sentimentai“. Ekspozicijoje ir juostinis magnetofonas „Nivico“, priklausęs Juozui Tiškui bei legendinis nešiojamas televizorius „Šilelis 401/401 D“, pagamintas Kauno radijo gamykloje 1973–1975 m.

Paroda „Estrada. Svajonės kaina“ veiks ne mažiau kaip penkerius metus, visą tą laiką bus kaupiama informacija apie lietuvišką estradą, renkami po visą Lietuvą išsibarstę eksponatai. Jie bus nuolat keičiami, ypač atlikėjų suknelės ir kostiumai. Tikimasi, kad ekspozicija sudomins tiek estrados mylėtojus ir muzikus, tiek jaunus kū-

rėjus. Ekspoziciją papildoma liečiami objektai, taktilinis žemėlapis, užtikrintas ryškus eksponatų apšvietimas silpnaregiams ir patogus lankymas lankytojams su vežimėliais.

Į šį muziejų atkeliavę eksponatai turi nueiti ilgą kelią, kol yra paruošiami eksponuoti lankytojams. Vienas naujausių Kauno miesto muziejaus M. ir K. Petrauskų rinkinio eksponatų yra Jungtinių Amerikos Valstijų Clevelando miesto vyrų okteto plokštelė, 1984 m. išleista „Suma Recording Studio“ (JAV). 1959 m. įsteigtas oktetas, nuolat bendradarbiavęs su dainininke Irena Grigaliūnaite, ankstesnes plokšteles leido maždaug kas dešimtmetį: pirmąją – 1963 m., antrąją – 1973 m., o šią, trečiąją – 1984 metais. Okteto nariai buvo V. Žiedonis, R. Zylė, M. Aukštuošis, A. Gylis, M. Motiejūnas, G. Motiejūnas ir R. Butkus.

Šioje plokštelėje skamba Benjaminio Gorbulskio, Miko Vaitkevičiaus, Algimanto Raudonikio, Teisučio Makacino, taip pat George Posford, Richard Rodgers ir Enric Madriguera dainos. Plokštelės voko nugarėlėje – R. Babicko biografija, Clevelando vyrų okteto istorija, jų nuotraukos ir išsamus plokštelės turinys, o viršelyje – Kaune dailės ir karo meno besimokiusio dailininko Vytauto Raulinaičio (Raulo) simbolinis piešinys su okteto vadovo ir narių parašais.

rėjo į jauną jo sugyventinę jau turėjusią keturis vaikus; fotografui 1888-aisiais mirus, netrukus ją vedė, dukters ir sūnaus susilaukė ir Slendzinskiai.* Tad aštuonių žmonių šeimai išlaikyti dailininkas vėl turėjo uoliai darbuotis, ne tik tapė, bet ir restauravimu užsiėmė. O Vilniuje dailininkas buvo paklausus, užsakymų netrūko.

Parodos kuratorė ir ekrane Slendzinskio darbus eksponavo, o pristatydama piešinius iš Kniaginino laikotarpio albumo, priminė, kad jame ir eilių įterpta, šiuo, tremties, periodu dažniausiai pesimistiškų, jų padeklamuota („Esu aš nublokštas į ašarų pakalnę...“).

Didžiai suintrigavo nelyg šiuolaikiškai surrealistinis Katino Motiejaus „portretas“ – išsidrėbęs fotely, vienoj letenoj cigaretė, kitoj prancūziškas laikraštis (parodoje darbas neeksponuojamas, regis, jis Sankt Peterburgui priklausė). Ir bažnyčių (Vilniaus Šv. Rapolo ir kt.) altorinių paveikslų ekrane pamatėme, sakytą: ne vienas jų – žymių dailininkų darbų kopijos, tai buvusi įprasta praktika. Netikėta buvo išvysti medinio namelio (kurio fone – stiklo daugiaaukštis) nuotrauką, sakytą: čia gimė daug Slendzinskio paveikslų; buvome paraginti skubėti į Šnipiškes šio namelio pažiūrėti, kol nenugriautas, taigi baugus perspėjimas: ar išsaugosime?.. Tuo labiau kad tai – fotografo Čechavičiaus namas, stovėjęs Gedimino kalno papėdėje, valdžios įsakymu perkeltas nuošaliau...

* Slendzinskio sutuoktinė turėjo būti ne pilka asmenybė, internetas liudija jos vedybinio gyvenimo istorijas, prieš susituokiant su dailininku:

Maždaug nuo 1876 m. iki 1888 m. sausio mėn. gyveno su fotografu Juozapu Čechavičiumi;

1866 m. gegužės 1 d. susituokė su našliu Jonu Karoliu Otu de Rotte (Rothee).